

MESLEKİ EĞİTİM SORUNSALININ MESLEK YÜKSEKOKULLARI BAĞLAMINDA ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

EVALUATION OF VOCATIONAL EDUCATION PROBLEMS IN TERMS OF
VOCATIONAL SCHOOLS ACCORDING TO THE STUDENTS' VIEWS

Murat TUNCER¹

Ramazan TANAŞ²

Öz

Bu araştırmada meslek yüksekokulunda öğrenim göre öğrencilerin meslek yüksekokullarına yönelik görüşleri değerlendirilmiştir. Nitel araştırma desenlerinden olgu bilime göre yürütülen araştırmanın çalışma grubunu Afyon Kocatepe Üniversitesi Afyon Meslek Yüksekokulunda öğrenim gören 135 öğrenci oluşturmaktadır. Altı açık uçlu soru ile elde edilen görüşler betimsel analiz ile değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda meslek yüksekokullarının en çok “yetersiz”, “lise”, “bakımsız”, “diploma” gibi metaforlarla tanımlandıkları belirlenmiştir. Katılımcılar meslek yüksekokullarının öncelikli misyonunu ara eleman yetiştirme olarak görmekte iken bu yöndeki olumsuz bulgularda meslek yüksekokullarının aslında bir lise olduğu yönünde görüşler belirtilmiştir. Meslek yüksekokulu öğrencilerinin öğrenim gördükleri programı tercihlerinde öncelik sırasına göre çevresi (Aile, Arkadaş, vb.), iş imkânlarının fazlalığına inanma ve ilgili alanı sevme durumlarının etkili olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya katılan öğrenciler uygulama, araç-gereç ve laboratuvar eksiklerinin olduğunu belirtmiş, güvenlik, ders saati düzensizliği ve sosyal aktivite eksikliğini ise yaşanan başlıca problemler arasında göstermişlerdir. Öğrenciler seçmeli dersler, işletme yönetimi, meslek eğitimi ve kalite güvence standartları gibi derslerin program ayrımı olmaksızın programlardan çıkarılması gerektiği yönünde görüş belirtmişlerdir. Öğrencilerin çoğunluğuna göre meslek yüksekokullarının öğrenim süresi iki yıl teorik ve bir yıl staj olmak üzere üç yıl olmalıdır. Araştırma sonucunda program içeriklerinde bazı güncellemelerin yapılması, uygulamalara ağırlık verilmesi önerilmektedir. Bunun yanında meslek yüksekokullarındaki derslerin yakın programları olan fakülteler ile birlikte yürütülmesi, meslek yüksekokulu programlarının enstitülerde temsili konusunda düzenlemeler yapılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Meslek Yüksekokulu, Öğrenci görüşleri, Mesleki ve Teknik Eğitim, Mesleki Eğitimin Sorunları

Abstract

In this study, the opinions of the students of higher education about vocational schools were evaluated. According to the phenomenology being one of the qualitative research designs, the study group of this research is composed of 135 students studying at Afyon Kocatepe University Afyon Vocational School. The opinions obtained with six open-ended questions were evaluated by descriptive analysis. As a result of the research, it was determined that vocational schools are defined by metaphors such as “insufficient”, “high school”, “neglected” and “diploma”. While the participants see the priority mission of vocational schools as intermediate staff training, opinions about the fact that vocational schools are actually a high school are mentioned in the negative findings. It has been determined that the preference of the vocational high school students in the program they are studying in order of priority (Family, Friend etc.), believing in the excess of job opportunities and loving the area are effective. The students who participated in the study stated that there are deficiencies in application, equipment and laboratory, and lack of security, lesson clock irregularity and social activity were among the main problems experienced. Students expressed the opinions that courses such as elective courses, business management, vocational training and quality assurance standards should be removed from the programs without any program distinction. According to the majority of students, the duration of study of vocational schools should be three years, which is in the way of two years of theoretical and one year of internship. As a result of the research, it has been recommended to make some updates in the program contents and to concentrate on the applications. In addition, it has been

¹ Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü, mtuncer@firat.edu.tr

² Afyon Kocatepe Üniversitesi ramazantanas@gmail.com

proposed to carry out the courses in the vocational schools together with the faculties which are close programs, and to make arrangements on the representation of the vocational school programs in the institutes.

Key Words: Vocational School, Student views, Vocational and Technical Education, Problems of Vocational Education

1. GİRİŞ

Mesleki ve teknik eğitimin tarihi insanlık tarihi ile birlikte ele alınabilir. Bu belirlemenin gerekçesi olarak Alkan, Doğan ve Sezgin'in (2008:2) mesleki ve teknik eğitime yönelik tanımında geçen iş, el mahareti ve üretim kavramlarına değinilmesi gösterilebilir. İnsanların yaşadıkları çevreye etkin uyumları onların bilgi ve beceri düzeyleri ile ilişkilidir. Bu uyum sürecinde mesleki eğitim ve buna paralel teknolojik gelişmeler önem arz etmektedir. Anapa'nın da (2008:8) değindiği gibi ülkelerin politik, sosyal yaşam, doğal kaynaklar, coğrafi konumları mesleki eğitim modellerinin çeşitlenmesine ve farklı yöntemlerin doğmasına yol açmıştır. Bu değişimlerin doğru algılanması ve başarılı bir şekilde yönetilmesi noktasında kalifiye eleman ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. İş alanları için uygun personelin yetiştirilmesi ise mesleki eğitim ile mümkündür (Mumcu ve Usluel, 2004: 91). Bu nedendir ki Sezgin (2009:1) mesleki eğitimi "*Toplumsal hayatın her alanında ihtiyaç duyulan mesleklerde kalifiye teknik elemanlar yetiştirilmesi için gerekli bilgi ve becerilerin verildiği eğitim*" olarak tanımlamaktadır. Ancak mesleki eğitime yönelik bu görüş ve tanımlamalar bir doğrusal düzlemde ele alınamamaktadır. Zira ekonomik ve teknolojik dönüşümler meslek sayısını arttırdığı gibi bazı mesleklerin yok olmasına da sebep olmaktadır (Kılıç, 2007). Bazen de disiplinler arası eğitim faaliyetleri gerektiren yeni meslekler ortaya çıkmaktadır. Bu konuda Mumcu ve Usluel (2004: 91) yeni mesleklerin de eğitimin bir parçası olarak düşünülmesi ve devlet politikası olarak ülke insanlarına öğretilmesi gerekliliğine dikkat çekmiş, bunun ise mesleki eğitim yoluyla olabileceği saptamasında bulunmuştur.

Mesleki ve teknik eğitimin bu önem ve gerekliliğine rağmen ülkemiz açısından oldukça karamsar bir tablo ile karşılaşılmaktadır. Tuncer ve Tanaş'ında (2016) belirttiği gibi mesleki eğitimin güçlendirilmesine yönelik olarak ülkemizde yapılan yapısal düzenlemeler beklenen faydayı bir türlü sağlayamamıştır. Dokuzuncu Beş yıllık Kalkınma Planı'ndaki "*Mesleki eğitim veren yüksekokullar ile ortaöğretim kurumları arasında program bütünlüğünün olmaması, mesleki ve teknik eğitim programlarının sektör taleplerine göre güncellenememesi ve bu nedenle mezunlarının istihdamı artırılmaması*" gibi saptamalar (Resmî Gazete, 2006) mesleki eğitim anlamında yaşanan sorunları özetler niteliktedir. Bu kalkınma planı öncesinde mesleki eğitim anlamında ülkemiz açısından önemli bazı gelişmeler olmuştur. Bu gelişmelere 1982 tarihli 41 sayılı kanun hükmünde kararname ile teknik öğretmen yetiştiren kurumların düzenlenmesi, 1990-1991 Yükseköğretim Kurulu Dünya Bankası ikinci Endüstriyel Eğitim Projesi ve 2000 yılında Türkiye ve Avrupa Birliği arasında imza edilen MEGEP (Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi) projesi örnek olarak gösterilebilir. Ancak bütün bu proje ve düzenlemelere rağmen mesleki eğitim sistemi açısından beklenen iyileşme sağlanamamıştır. Mesleki eğitime yönelik bu sorunlar kümesi ortada iken bu sorunlara yönelik araştırma eksikliği de dikkati çeken bir başka husustur. Alan yazında sınırlı sayıda araştırmanın yapılmış olması araştırmacıların da mesleki eğitime ilgisiz kaldıkları şeklinde yorumlanabilir.

Bu araştırma sınırlılığına karşın alan yazındaki sınırlı araştırmaların bulguları mesleki eğitim alanındaki problemlerin daha iyi betimlenmesini sağlayacaktır. Bu araştırmalardan biri Taş, Selvitopu, Bora ve Demirkaya (2013) tarafından yapılmış, meslek lisesi öğrencilerinin okulu terk nedenlerinin okul, çevre, birey ve aile kaynaklı olduğu belirtilmiştir. Yıldırım, Sertel

ve Akyol (2017) meslek yüksekokullarında yaptıkları çalışmada belirledikleri sorun alanlarını öğrenci yetersizliği, fiziksel yetersizlikler ve öğretim elemanlarının yalıtılmışlık/değersizlik hissi olmak üzere üç boyutta sınıflamışlardır. Tuncer ve Tanaş'a (2016) göre meslek yüksekokulları misyon ve işlevsellik bakımından eleştirilmekte, öğretim elemanları materyal ve ekipman sıkıntısı yaşamakta, bazı öğretim elemanları diğer fakültelerin gölgesinde kaldığından yakınmaktadır. Alkan, Suiçmez, Aydınkal ve Şahin (2014) meslek yüksekokulu sayısının fazlalığına dikkat çekerek, yaşanan sorunları sınavsız geçiş, mesleki eğitim kökenli olamayan öğrencilerin bu programları tercih etmesi, altyapı ve donanım eksiklikleri şeklinde raporlaştırmıştır. Bu bulguların yanı sıra istihdam sektörü ile eğitim kurumları arasındaki koordinasyon eksikliği (Arslan, 2002; Örs, 2003), mesleki eğitim kurumlarının teknolojik gelişmeleri algılama ve eylemde bulunma yavaşlığı (Tuncer, 2011) gibi belirlemelerde dikkati çekmektedir. Özgüler, Özgüler, Karataş ve Ulaş (2017) muhasebe ve finans sektörü özelinde yaptıkları çalışmalarında meslek yüksekokulu öğrencilerinin sektör beklentilerini karşılayamadığı belirlemesinde bulunmuşlardır. Binici ve Arı (2004) ise öğretim elemanlarının büyük bir bölümünün pedagojik formasyon eğitimlerinin olmamasını bir sorun alanı olarak nitelmiştir. Bahşi (2011) meslek yüksekokulu yöneticilerinin görüşlerine göre yapılandığı araştırmasında yüzdelik oran sırasına göre öğretim elemanı sayısının yetersizliği, öğretim elemanı niteliği, aşırı ders yükü, öğretim elemanlarının alandaki gelişmeleri takip etmemesi ve mevzuat güçlükleri olmak üzere bir dizi sorun belirlemiştir. Kaya'ya göre (2017) ise meslek yüksekokullarının akademik kadroları zayıf, öğrenci ve öğretim elemanlarının aidiyet duygusu eksik, sosyal ve kültürel aktiviteleri sınırlı ve öğrencileri barınma ve benzeri sorunlarla uğraşmaktadırlar. Sağlık ve Aykaç (2018) ise mesleki eğitimin sorunlarını daha geniş bir çerçeveden ele almış, eğitim-öğretim yapısı, yasal düzenlemeler, teknolojik ve fiziksel altyapı, ekonomik ve toplumsal yapı ve eğitim yönetimi olmak üzere bir dizi sorundan söz etmiştir.

Bütün bu bilgi ve bulgular mesleki eğitim sorunun yıllardır süregeldiğini ve problem çeşitliliği yaşandığını göstermektedir. Problem orta yerde durmakta ancak bir türlü çözüme kavuşturulamamaktadır. Problemin varlığı, çözülmemiş veya çözülememiş olması yapılacak araştırmalara olan ihtiyacın bir göstergesidir. Bu araştırma ülkemiz açısından hayati öneme sahip mesleki ve teknik eğitim sorununa meslek yüksekokulları sınırlaması getirilerek planlanmıştır. Alan yazındaki birçok araştırmanın aksine bu araştırma meslek yüksekokulu öğrencileri üzerinde yürütülmüş, araştırma kapsamında yöneltilen açık uçlu soruların alan yazında varlığı bilinen problemlerden nispeten ayrıştırılması hedeflenmiştir. Bu bağlamda öğrencilerin meslek yüksekokullarına yönelik algılarını belirlemek amacıyla bir metafor sorusu ve altı açık uçlu soru yöneltilmiştir. Metafor sorusu "*Bana göre meslek yüksekokulu.....'dur. Çünkü.....*" şeklinde yöneltilmiştir. Açık uçlu sorular ise şunlardır;

- Sizce meslek yüksekokullarının misyonu nedir?
- Öğrenim gördüğünüz programı tercih nedeniniz nelerdir?
- Öğrenim gördüğünüz program yenilenmeli midir? Neden?
- Öğrenim gördüğünüz programın öğrenim süresi değişmeli midir? Cevabınız Evet ise önerinizi yazınız
- Öğrenim gördüğünüz programdan çıkarılması veya eklenmesi gerektiğini düşündüğünüz dersler nelerdir?
- Size göre meslek yüksekokullarında yaşanan problemler nelerdir?
- Ayrıca eklemek istediğiniz hususları yazınız.

2. YÖNTEM

Bu araştırma nitel araştırma desenlerinden olgu bilime göre yürütülmüştür. Yıldırım ve Şimşek (2005) bu araştırma desenini “*bir olguya yönelik algıların ortaya çıkarılması*” şeklinde açıklamaktadır. Ersoy (2016) bu desenin eğitim-öğretim sürecindeki deneyimler yoluyla bu süreci geliştirdiğini belirtmektedir.

Araştırmada tümevarım analiz yaklaşımı benimsenmiştir. Araştırmacılar katılımcı görüşlerini birbirlerinden bağımsız bir biçimde kodlamış ve bu kodları görüşler ile karşılaştırarak gözden geçirmişlerdir. Oluşturulan kodlar karşılaştırılmış, kodlar altında temaların oluşturulması sürecine geçilmiştir. Başlangıçta olumlu ve olumsuz olmak üzere araştırmacılar tarafından iki kategori oluşturulmuştur. Daha sonra ise araştırmacılar tarafından bağımsız kodlanan alt temaların uyumu belirleyici olmuştur. Bulgular oluşturulan tema ve alt temaların temel istatistiklerle verilmesinin yanı sıra öğrenci kodlarına (Öğr1, Öğr2...) göre de aktarılmıştır.

2.1. Veri Toplama Süreci

Araştırma Afyon Kocatepe Üniversitesi Afyon Meslek Yüksekokulunda öğrenim gören 135 öğrenci üzerinde yürütülmüştür. Araştırmaya katılan öğrencilere araştırmanın amacı açıklandıktan sonra gönüllülük esasına göre katılımları sağlanmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin öğrenim gördükleri programlara dağılımı Tablo 1’deki gibidir.

Tablo 1. Katılımcıların Öğrenim Gördükleri Programlar

Bölümler	f
Biyomedikal Cihaz teknolojisi	48
Aşçılık	16
İşletme yönetimi	6
Gıda teknolojisi	5
Bilgisayar programcılığı	17
İnşaat teknolojisi	34
Radyo TV programcılığı	9
Toplam	135

Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin 48’i Biyomedikal Cihaz Teknolojisi, 34’ü İnşaat Teknolojisi, 17’si Bilgisayar Programcılığı, 16’sı Aşçılık, 9’u Radyo TV Programcılığı, 6’sı İşletme Yönetimi ve 5’i Gıda Teknolojisi programlarında öğrenim görmektedirler. Çalışma grubuna ilişkin diğer bazı bilgiler ise Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Çalışma Grubuna İlişkin Bazı Bilgiler

	Değişkenler	f	%
Cinsiyet	Erkek	93	68,9
	Kadın	42	31,1
	TOPLAM	135	100
Yaş	17-20	73	54,1
	21-24	59	43,7
	25-28	3	2,2
	TOPLAM	135	100
Ailenin yaşadığı yer	Köy	22	16,3
	İlçe	35	25,9
	İl	78	57,8
	TOPLAM	135	100

Kardeş sayısı	1-2	77	57,0
	3-4	50	37,0
	5 ve üstü	8	5,9
	TOPLAM	135	100
Mezun olunan okul	Meslek Lisesi	103	76,3
	Sağlık Meslek Lisesi	1	,7
	Genel Lise	29	21,5
	Diğer	2	1,5
	TOPLAM	135	100
Aile gelir durumu	Asgari ücret ve altı	21	15,6
	1300-1800	9	6,7
	1801-2300	47	34,8
	2301 tl ve üstü	58	43,0
	TOPLAM	135	100
Kiminle yaşadığı	Ailemle	43	31,9
	Öğrenci yurdunda	48	35,6
	Tek başıma	3	2,2
	Arkadaşlarla evde	41	30,4
	TOPLAM	135	100
Anne eğitim durumu	İlköğretim	81	60,0
	Ortaöğretim	41	30,4
	Üniversite	12	8,9
	Yüksek lisans veya doktora	1	,7
	TOPLAM	135	100
Baba eğitim durumu	İlköğretim	58	43,0
	Ortaöğretim	56	41,5
	Üniversite	20	14,8
	Yüksek lisans veya doktora	1	,7
	TOPLAM	135	100

Tablodan da anlaşılacağı üzere araştırmaya katılan öğrencilerin %68.9'u (93 kişi) erkek, %31.1'i (42 kişi) kadındır. Bunun yanında %54.1'i (73 kişi) 17-20, %43.7'si (59 kişi) 21-24 ve % 2.2'si de (3 kişi) 25-28 yaş aralığındadır. Ayrıca il merkezlerinde yaşayanların oranı %57.8 (78 kişi) iken ilçede yaşayanların oranı %25.9 (35 kişi), köyde yaşayanların oranı ise %16.3(22 kişi)' tür. Yine tablodan anlaşılacağı üzere araştırmaya katılanların %57'si(77 kişi) 1-2 kardeş, %37'si (50 kişi) 3-4 kardeş ve %5.9'u (8 kişi) de 5 ve üstü kardeş sayısına sahiptirler.

Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu %76.3'ü (103 kişi) meslek lisesinden mezun olurken, %21.5'i(29 kişi) genel liseden mezun olmuşlardır. Sağlık meslek lisesi ve diğer liselerden meslek yüksekokulunu kazananların oranı ise %2.2'de(3 kişi) kalmıştır. Bu bilgilere göre katılımcıların önemli bir bölümünün mesleki eğitim okullarından geldiği söylenebilir. Katılımcıların bu özellikleri araştırma verilerinin geçerliğini artırıcı bir durum olarak değerlendirilmektedir.

Öğrencilerin aile gelir durumlarına bakıldığında %43'ü(58 kişi) 2301'tl ve üzerinde, %34.8'i (47 kişi) 1801-2300 tl, %6.7'si (9 kişi) 1300-1800 tl aralığında ve %15.6'sı (21 kişi) de asgari ücret ve altında bir gelir düzeyine sahiptirler. Ayrıca öğrencilerin %35.6'sı (48 kişi) öğrenci yurdunda, %31.9'u (43 kişi) ailesiyle ve %30.4'ü (41 kişi) ise arkadaşlarla evde yaşamaktadır. Anne eğitim durumlarına bakıldığında yine tablodan anlaşıldığı gibi %60'ı (81 kişi) ilköğretim, % 30.4'ü (41 kişi) ortaöğretim ve % 8.9'u (12 kişi) üniversite mezunu iken baba eğitim durumunda ise %43 (58 kişi) ilköğretim, %41.5'i ortaöğretim ve %14.8'i (20 kişi) de üniversite mezunu olarak görülmektedir.

3. BULGULAR

Araştırma kapsamında elde edilen bulgulardan ilki araştırmaya katılan öğrencilerin meslek yüksekokullarını nasıl algıladıklarını belirlemeye yöneliktir. Önceki bölümde de değinildiği gibi bu amaca yönelik olarak ”Bana göre meslek yüksekokulu.....’dur. Çünkü.....” şeklinde algılanan kavramı (Metaforu) edinmeyi amaçlayan bir madde yöneltilmiştir. Bu maddeyle ilişkin olarak elde edilen bulgular Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Meslek yüksekokuluna yönelik olarak üretilen metaforlar

ÜRETİLEN METAFORLAR			
OLUMSUZ METAFORLAR	f	OLUMLU METAFORLAR	f
Yetersiz	30	Gerekli	12
Lise (Lise, Lise-5, Lise Sonrası)	27	Meslek Sahibi Olmak	7
Bakımsız	5	Teknik Eleman	3
Diploma	3	Avantaj	3
Berbat	3	Gelişme Süreci	2
Gereksiz	3	Hızlı Eğitim	2
Kayıp (Eğitim kaybı, Zaman Kaybı)	3	Eğlence Mekânı	2
Dışlanmışlık	3	Fırsat	2
Pişmanlıktır	2	Çıraklık Okulu	2
İşsizlik	2	Aile	1
Düşük Eğitim	2	Amaç Ve Araç	1
Eziyet	2		
Toplam	85	Toplam	50

Tablo 3’te de görüldüğü gibi öğrenciler meslek yüksekokulu için en çok (30 kişi) “Yetersiz” metaforunu üretmişlerdir. Bunu takiben 27 kişi “Lise, Lise-5 veya Lise sonrası”, 12 kişi “Gerekli”, 7 kişi “Meslek sahibi olmak”, 5 kişi “Bakımsız”, 3’er kişi “Diploma”, “Berbat”, “Gereksiz”, “Kayıp”, “Dışlanmışlık”, “Teknik eleman” ve “Avantaj”, 2 şer kişi “Pişmanlık”, “İşsizlik”, “Düşük eğitim”, “Eziyet”, “Gelişme süreci”, “Hızlı eğitim”, “Eğlence mekânı”, “Fırsat”, “Çıraklık okulu” ve 1’er kişi de “Aile” ve “Amaç ve araç” metaforlarını üretmişlerdir. Genel olarak bakıldığında 85 kişi olumsuz, 50 kişi de olumlu metafor üretmişlerdir. Bazı öğrenci ifadelerine bakıldığında;

Öğ.25: “yetersiz”; “İsminde bile meslek geçen bir okulda sadece teorik eğitim görerek mezun olmak “yetersiz” dir.”

Öğr.3: “lise”; “Liseden bir farkı yok daha kapsamlı güzel olabilir. Sadece öğrencilere diploma verme mantığından başka bir şey yok.” gibi ifadeler yer almaktadır.

Araştırma kapsamında öğrencilerden Meslek Yüksekokullarının misyonunu değerlendirmeleri de istenmiştir. Bu duruma yönelik bulgular ise Tablo 4’de özetlenmiştir.

Tablo 4. Meslek yüksekokullarının misyonuna yönelik görüşlerin dağılımı

	f
Çalışma alanlarına teknik açıdan hazır eleman yetiştirme	15
Tamamıyla meslek edindirme	12
Piyasaya ara eleman yetiştirme	10
Eğitilmiş eleman yetiştirme	5
Hızlandırılmış üniversite ve işe hazırlık	5
Geleceğe atılan adım	3

	İyi ve güzel	2
OLUMSUZ	Lise	11
	4 yıllık fakülte kazanamayanların yeri	10
	Kolay mezuniyet, zor iş	7
	Dgs ile fakülteye geçme	6
	Yüzeysel eğitim	5
	Değersiz öğrenciler	3
	Diploma vermek	3
	Askerlik görevini erteleme	3
	Bilgi-pişmanlık ikilemi	2
	Yetersiz öğrenci yeri	2
	Bir şekilde öğrenci olma	2
	Görüş bildirmeyenler	29
	Toplam	135

Tabloda da görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin 15'i (%11) “Çalışma alanlarına teknik açıdan hazır eleman yetiştirme”, 12’si (%9) “Tamamıyla meslek edindirme.”, 10’u (%7) “Piyasaya ara eleman yetiştirme” gibi olumlu olarak nitelendirilebilecek görüşler belirtmişlerdir. Buna karşın 11’i (%8) “Lise”, 10’u (%7) “4 yıllık fakülte kazanamayanların yeri”, 7’si (%5) “Kolay mezuniyet, zor iş”, 6’sı (%4) “Dgs ile fakülteye geçme” ve 3 kişi (%2) “Yüzeysel eğitim” gibi olumsuz görüşler belirtmişlerdir. Toplam görüşlere baktığımızda %38 olumlu, %37 olumsuz görüş bildirilmiştir. Görüş bildirmeyenlerin oranı ise %25’tir. İfade edilen görüşlerden bazıları aşağıdaki gibidir;

Öğr.103: “çalışma alanlarına teknik açıdan hazır eleman yetiştirmeyi amaçlayan kuruluşlardır.”

Öğr.37. ”bir yandan bilgi sağlayıp bir yandan da pişmanlık uyandıran işlevi vardır”

Öğr.66: “Yalnızca üniversiteyi lisans olarak kazanamayanların eğitim adı altında liseden bozma bir yere tıkıştırılıp –sözde eğitim- verilen yerdir.” görüşlerini belirtmişlerdir.

Araştırma kapsamında araştırılan bir diğer konu öğrencilerin program tercih nedenleridir. Bu nedenle öğrencilerden program tercihlerini etkileyen faktörlerin neler olduğunu belirtmeleri istenmiştir. Bu duruma yönelik bulgular Tablo 5’de özetlenmiştir.

Tablo 5. Öğrencilerin program tercih nedenlerine yönelik görüşlerinin dağılımı

	f
Çevrem (Arkadaş, Aile)	29
İş imkânlarının fazlalığı	26
İlgili alanı sevmeye	22
Meslek lisesindeki program ile uyum.	20
Bilinçsizce	7
Programın popüler olması	7
Rehberlik hocam	4
Ösym	3
Fakültelelere geçiş imkânı	3
Memleketime yakınlık	2
Para	2
Görüş bildirmeyenler	10
Toplam	135

Tabloda da görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin program tercih nedenleri sırasıyla 29 kişi “Çevrem (Arkadaşlarım, Ailem)”, 26 kişi “İş imkânının fazlalığı”, 22 kişi “İlgili alanı sevmeye”, 20 kişi “Meslek lisesindeki program ile uyum”, 7’şer kişi “Bilinçsizce” ve “Programın popülerliği” şeklindedir. Bunun dışında program tercih nedeni olarak “Rehberlik hocam”, “ÖSYM”, “Fakülterelere geçiş imkânı”, “Memleketime yakınlık” ve “Para” gibi nedenler gösterilmiştir.

Araştırmanın bir diğer sorusu öğrencilerin öğrenim gördükleri program ile ilgili bir değişiklik gereğinin olup olmadığına yöneliktir. Bu konuda belirtilen görüşler Tablo 6’da görüldüğü gibidir.

Tablo 6. Öğrencilerin Okuduğunuz bölüm yenilenmeli midir? Sorusuna ait görüşlerin dağılımı

Soru: Öğrenim gördüğünüz program yenilenmeli midir? Neden?		f
Yenilenmelidir	Programdan ziyade araç-gereç cihaz ve laboratuvar yok bunlar yenilenmeli.	35
	Uygulama yetersiz	14
	Sadece Teorik anlatım yapılıyor	14
	Teknolojiye ayak uydurmak için	5
	İş yaşamına uygun hale getirilmeli	3
	Stajların süresi arttırılmalı	3
Yenilenmemelidir	Gayet iyi	4
	Yenisi daha kötü olabilir	3
	Program değil hocalar yenilenmeli	2
Görüş bildirmeyenler		52
Toplam		135

Tablo 6’da da görüldüğü gibi programın yenilenmesi gerektiği yönünde görüş bildiren öğrencilerin 35’i gerekçe olarak araç-gereç cihaz ve laboratuvar eksikliğini, 14’ü uygulama yetersizliğini, 14’ü sadece teorik eğitim verilmesini, 5’i teknolojiye ayak uydurma gerekliliğini ve 3 er kişi de iş yaşamına uygun hale getirilmesi ve staj süresinin yetersizliğini göstermiştir. Buna karşılık 4 kişi “Gayet iyi”, 3 kişi “Yenisi daha kötü olabilir” ve 2 kişi de “Program değil hocalar yenilenmeli” görüşünü belirterek bir yenileme ihtiyacı olmadığını belirtmiştir.

Araştırmanın bir diğer sorusu “Öğrenim gördüğünüz programın öğrenim süresi değişmeli midir?” şeklindedir. Bu soruya verilen yanıtlar Tablo 7’de özetlenmiştir.

Tablo 7. Öğrencilerin programın süresine yönelik görüşlerin dağılımı

		f
EVET	2 yıl yeterli değildir, 2 yıl teorik 1 yıl staj olmalıdır	14
	3 seneye çıkarılabilir	13
	4 yıl olmalıdır.	10
	Gereksiz dersler çıkarıldığında 1-1,5 sene yeterlidir.	9
	Süre kapsamlı bir eğitime göre belirlenmeli	6
HAYIR		34
Görüş bildirmeyenler		53
Toplam		135

Tablo 7’de de görüldüğü gibi öğrenim süresi değişmeli midir? Sorusuna 48 kişi “Evet değişmelidir” yönünde görüş bildirirken 34 kişi “Hayır değişmemelidir” yanıtını vermişlerdir. Değişim gerekliliği yönünde görüş bildiren öğrencilerin 14’ü “2 yıl yeterli değildir, 2 yıl teorik 1 yıl staj olmalıdır”, 13 kişi “3 seneye çıkarılabilir”, 10 kişi “4 yıl olmalıdır.” 6 kişi “süre kapsamlı bir eğitime göre belirlenmeli” diyerek sürenin uzatılmasını, 9 kişi de “gereksiz dersler çıkarıldığında 1-1,5 sene yeterlidir” görüşünü belirterek sürenin daha kısa olması gerektiğini savunmuştur.

Öğrencilerin programlarda yer alan derslere yönelik algıları araştırmanın bir diğer boyutudur. Öğrenci görüşlerine göre programlardan çıkarılması veya eklenmesi gereken dersler Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Öğrenci görüşlerine göre programlardan çıkarılması gereken dersler

		f
Eklenmelidir	Ders çıkarmak yerine <u>Uygulamalar artırılmalıdır</u> (genel)	83
	Seçmeli dersler(genel)	23
	İşletme Yönetimi (genel)	16
	Doğru Akım dersi(biyomedikal bölümü)	12
	Meslek Etiği(genel)	8
	Uzaktan eğitim dersleri	7
Çıkarılmalıdır	Önerilen dersler	4
	Kalite Güvence Standartları(genel)	4
	Mukavemet	4
	Bakım ve Sarf Malzemeleri (biyomedikal bölümü)	3
	İletişim	3
	Alternatif akım dersi (biyomedikal bölümü)	3
	Endüstri makineleri(gıda)	3
	Reklamcılık ve halkla ilişkiler(RTV)	3
	Görüş bildirmeyenler	52
Toplam	135	

Tabloda da görüldüğü gibi öğrenciler programa ders eklenmesi konusunda herhangi bir ders ismi belirtmemiş, bunun yerine uygulamaları artırılması gerektiğini belirtmişlerdir (83 kişi). Ders çıkarılması konusunda ise en yüksek oranda 23 kişi ile “*Seçmeli dersler*” gösterilmiştir. Bunu 16 kişi ile “*İşletme yönetimi*”, 8 kişi ile “*Meslek Etiği*”, 7 kişi ile “*Uzaktan eğitim dersleri*” ve 4 kişi ile “*Kalite Güvence Standartları*” ve “*Mukavemet*” derslerinin kaldırılması gerektiği görüşleri takip etmiştir. Bölüm bazında bakıldığında araştırmaya katılan biyomedikal cihaz teknolojisi bölümündeki 48 kişiden 12’si “*Doğru Akım dersi*”, 3 kişi “*Bakım ve Sarf Malzemeleri*” ve 3 kişi de “*Alternatif Akım*” derslerinin kaldırılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Araştırma kapsamında yöneltilen son soru meslek yüksekokullarında yaşanan problemleri belirlemeye yöneliktir. Bu amaçla araştırma kapsamındaki öğrencilere “*Size göre meslek yüksekokullarında yaşanan problemler nelerdir?*” sorusu yöneltilmiş, verilen yanıtları Tablo 9’da özetlenmiştir.

Tablo 9. “Size göre meslek yüksekokullarında yaşanan problemler nelerdir?” sorusu verilen yanıtlar

	f
Güvenlik	27
Ders saatleri düzensiz	15
Sosyal aktivitelerin olmaması	13
Öğretim elemanı yetersizliği	11
Uygulama eksikliği	8
Uygulamalı dersleri teorik görme	8
Amaçsız öğrenciler	8
Cihaz, laboratuvar ve atölye eksikliği	6
Lise havası	6
MYO öğrencilerine ilgi gösterilmemesi	6
Üniversite ortamının olmaması	5
Seçmeli derslerin öğrenciye bırakılmaması	4
Üniversite yönetiminin lisanslara göre daha az özen göstermesi ve önemsememesi	4
Bölüm hakkında bilgisi olmayan hocaların derse girmesi	4
Öğretim görevlilerinin öğrencilere yönelik tutumu	4
Bazı hocaların derse ilgisizliği	3
İ.Ö ile derslerinin birleştirilmesi	3
Toplam	135

Tablo 9’da görüldüğü gibi öğrenciler meslek yüksekokullarında yaşanan öncelikli sorunu “*güvenlik sorunu*” olarak belirtmişlerdir (27 kişi). Bu görüşü sırasıyla ders saatlerinin düzensizliği(15 kişi), sosyal aktivitelerin olmaması (13 kişi,) öğretim elemanı yetersizliği (11 kişi) ve 8’er kişi ile uygulama eksikliği, uygulamalı derslerin teorik işlenmesi ve amaçsız öğrenciler görüşleri izlemiştir. Uygulama araç ve ortam eksikliği (6 kişi), Lise havası (6 kişi), MYO öğrencilerine yönelik ilgisizlik (6 kişi), üniversite ortamının olmaması (5 kişi) ve seçmeli derslerin öğrenciye bırakılmaması (4 kişi) gibi sorunlarda dile getirilmiştir.

Araştırmada son olarak öğrencilere yöneltilen bu sorular dışında belirtmek istedikleri hususlar olup olmadığı sorulmuştur. Bu duruma yönelik bulgular Tablo 10’da özetlenmiştir.

Tablo 10. Öğrencilerin ayrıca belirtmek istedikleri hususlar

	f
Laboratuvar, hastane ve teknik gezilere gitmek istiyoruz, götürmüyorlar,	11
Uygulama ve atölye sıkıntısı	7
Ağaç dikilsin, kafeler açılsın	5
Afyon halkı, öğrenci sayesinde bu kadar gelişiyor ama kimse öğrenciyi sevmiyor	4
1-2 puanla öğrenci bırakılmamalı	3
Öğrenci işleri yetersiz	3
Ders saatleri değişmeli	3
	36

Tablo 10’da görüldüğü üzere bu boyutta görüş bildiren öğrencilerin 11’i “*Laboratuvar, hastane ve teknik gezilere gitmek istiyoruz, götürmüyorlar*”, 7’si “*Uygulama ve atölye sıkıntısı*”, 5’i “*Ağaç dikilsin, kafeler açılsın*”, 4’ü “*Afyon halkı, öğrenci sayesinde bu kadar gelişiyor ama kimse öğrenciyi sevmiyor*” ve 3’er kişi “*1-2 puanla öğrenci bırakılmamalı*”, “*Öğrenci işleri yetersiz*” ve “*Ders saatleri değişmeli*” şeklinde yanıtlar vermişlerdir.

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırma sonucunda meslek yüksekokullarının en çok “*Yetersiz*”, “*Lise*”, “*Bakımsız*”, “*Diploma*” gibi metaforlarla tanımlandıkları belirlenmiştir. Katılımcılar meslek yüksekokullarının öncelikli misyonunu “*Ara eleman yetiştirme*” olarak görmekte iken bu yöndeki olumsuz bulgularda meslek yüksekokullarının aslında bir “*Lise*” olduğu yönünde görüşler belirtilmiştir. Meslek yüksekokulu öğrencilerinin öğrenim gördükleri programı tercihlerinde öncelik sırasına göre çevresi (Aile, Arkadaş v.b.), iş imkânlarının fazlalığına inanma ve ilgili alanı sevmeye durumlarının etkili olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya katılan öğrenciler uygulama, araç-gereç ve laboratuvar eksiklerinin olduğunu belirtmiş, güvenlik, ders saati düzensizliği ve sosyal aktivite eksikliğini ise yaşanan başlıca problemler arasında göstermişlerdir. Öğrenciler seçmeli dersler, İşletme Yönetimi, Meslek Etiği, Kalite Güvence Standartları ve Mukavemet gibi derslerin program ayrımı olmaksızın programlardan çıkarılması gerektiği yönünde görüş belirtmişlerdir. Öğrencilerin çoğunluğuna göre meslek yüksekokullarının öğrenim süresi iki yıl teorik ve bir yıl staj olmak üzere üç yıl olmalıdır.

Araştırma bulgularından araç-gereç ve laboratuvar eksikliği Tuncer ve Tanaş (2016) tarafından yapılan araştırmada da elde edilen bir bulgudur. Benzer bulgular Yıldırım, Sertel ve Akyol (2017) tarafından da raporlanmıştır. Uçar ve Özerbaş (2013) araç-gereç ve uygulama ortamı eksikliklerinin mesleki ve teknik eğitim açısından ciddi bir sorun olduğunu, bu eksikliklerin giderilmemesi durumunda verilen eğitimin niteliksiz olacağına vurgu yapmıştır.

Araştırma katılımcıları meslek yüksekokullarına yönelik bir ilgisizlik sorunu olduğunu, meslek yüksekokullarının bir üniversite kimliğinden uzak, lise veya lisenin devamı olarak nitelendirilebileceğini belirtmişlerdir. Bu bulgulardan meslek yüksekokullara yönelik bir

ilgisizlik olduğu bulgusu Ergün (2018) tarafından da elde edilmiştir. Tuncer ve Tanaş (2016) meslek yüksekokullarında görev yapan öğretim elemanları üzerinde yaptıkları araştırmalarında da meslek yüksekokullarına yönelik bir ilgisizlik algısı olduğu bulgusu not etmişlerdir.

Araştırmanın bir diğer bulgusu ders içeriklerine yöneliktir. Araştırma kapsamındaki öğrenciler derslerin uygulama ağırlıklı olmadığı, uygulamalı derslerin teorik olarak işlendiği ve yeni teknolojilere ayak uydurulabilmesi bakımından güncellemelere ihtiyaç olduğu belirtmiştir. Bu konuda Alkan, Suiçmez, Aydınkal ve Şahin (2014) meslek yüksekokullarındaki ders programlarının dinamik bir yapıda, iş piyasalarının beklentilerini karşılayacak ve güncel teknolojilere uygun bir biçimde güncellenmesi gerekliliğe dikkat çekmiştir. Küçüköksel ve Akpınar'ın (2016) araştırma bulguları da bu araştırma bulgularını destekler biçimde teorik eğitimin fazlalığına karşın pratik eğitim ve uygulamalara gereken önemin verilmediği, staj sürelerinin yetersiz olduğu gibi bulgular içermektedir. Gökdoğan ve Sarıgöz (2012) meslek yüksekokulu öğrencilerinin mesleki uygulama dersine yönelik ilgilerinin olumlu olduğunu, ancak mesleki uygulama ders saatlerini yetersiz bulduklarını raporlaştırarak yine bu araştırma bulguları ile örtüşen sonuçlar elde etmişlerdir.

Öğrencilerin meslek yüksekokullarındaki programları tercihlerinde aile, arkadaş etkisi, iş imkânlarının fazlalığına yönelik algılar ve ilgili alanı sevme gibi faktörlerin öncelikli olarak belirleyici olduğu anlaşılmaktadır. Hepkul (2014) meslek lisesi tercihleri üzerinde yaptığı araştırmada öğrencilerin tercihler konusunda bilgi sahibi olmadığını, tercihlerini ailelerinin yönlendirmesi ile yaptıklarını belirlemiştir. Katılımcıların aile gelir durumları önceki bölümde verilmiştir. Aile gelir durumu ve program tercih nedeni arasında bir ilişki kurulabileceği düşünülmektedir. Katılımcıların aile gelir durumları iyi olarak nitelendirilememektedir. Bu açıdan bakıldığında aileler çocuklarını mesleki eğitime kısa zaman içinde gelir getirici bir işte çalışabilmeleri amacıyla göndermiş olabilirler.

Bütün araştırma bulguları açısından bir değerlendirme yapıldığında yaşanan sorunların dönemsel olmadığı söylenebilir. Farklı zamanlarda yapılan sınırlı sayıdaki araştırma bulguları bu durumu doğrulamaktadır. Meslek yüksekokullarında yürütülen programların sınırlı öğretim süresi dikkate alındığında iyi planlanmadığı da ortadadır. İki yıllık bir zaman diliminde bir mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve tutumun yanı sıra genel yetenek ve genel kültür derslerinin verilmesi eleştirilen bir durumdur. Bu konuda Bahadır, Tuncer, Akmençe, Dikmen ve Şimşek'in (2018) araştırmaları önemli bulgular içermektedir. Meslek yüksekokulu posta hizmetleri programı öğrencilerinin genel akademik başarılarını birinci sınıfta en çok yordayan derslerin mesleki dersler olmaması düşündürücüdür.

Meslek yüksekokullarındaki problemlere ilişkin olarak yapılan araştırmalarda sıklıkla karşımıza çıkan bir diğer bulgu araç-gereç ve uygulama ortamı yetersizlikleridir. Mesleki ve teknik eğitimin ülke ekonomilerine ciddi bir yük getirdiği, pahalı bir eğitim olduğu açıktır. Ancak bu eğitimin yarar-zarar dengesi açısından gerçekçi bir değerlendirmenin bir türlü yapılamamış olması atfedilecek önemin de belirleyicisi olmuştur. Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı 2018 yılı Devlet Yatırım Programına göre en fazla pay mesleki ve teknik eğitime ayrılmıştır (Hürriyet Gazetesi, 2018). Ancak ayrılan bu payın daha ziyade okul inşası şeklinde olması araç-gereç bakımından beklenen faydanın yakın gelecekte olamayacağı şeklinde değerlendirilebilir. Bu noktada Egeli ve Hayrulloğlu'nun (2014) eğitimin finansmanı konusunu eğitim talep eden nüfusla ilişki ele alması da dikkat edilecek bir diğer husustur. Eğitimin finansmanı konusunda ülkemizin sürekli bir biçimde Avrupa Birliği ve OECD ülkeleri ile kıyaslaması yapılmakta, bu kıyaslamalarda eğitim talep eden nüfusun genel nüfus içindeki oranı çoğunlukla gözden kaçmaktadır. Diğer taraftan ülkemizdeki mesleki eğitim kavramının gelişmiş ülkelerdeki gibi algılanmadığı da söylenebilir.

Bütün bu değerlendirmelerin sonucunda aşağıdaki önerilerde bulunulabilir;

- Mesleki eğitimin finansmanı konusunda öncelikli programların belirlenmesi faydalı bir yaklaşım olabilir. Bunun yanında lise ve yükseköğretim düzeyinde yürütülen programlardan hangisinin meslek eğitimi olduğu konusunda net bir tanımın yapılması gerekliliği vardır. Bu tanımın bir türlü yapılamayışı yapılacak yatırım ve eğitim faaliyetlerinde belirsizliklere neden olmaktadır.
- Meslek yüksekokullarında görev yapan öğretim elemanları ve öğrencilerin yapılan araştırmalarda ifade ettikleri ortak görüşlerden biri de ilgisizliktir. Akademik personele yönelik yasa ve mevzuatların hiyerarşiye (Ünvana) dayalı olduğu bilinmektedir. Meslek yüksekokullarının daha çok ders vermeye dayalı olarak planlanması, araştırma faaliyetlerinin ikinci planda kalmasına neden olmaktadır. Üniversitelerde araştırma dinamiğini yönlendiren birimin enstitüler olduğu, meslek yüksekokullarındaki programların ise uzunca yıllar bu birimin dışında tutulduğu gerçeği göz ardı edilmemelidir. Bu nedenle meslek yüksekokullarındaki öğretim elemanları bilimsel anlamda kendilerini geliştirememiş, unvan bakımından yükselemedikleri için görev yaptıkları birimi yeterince temsil edememişlerdir. Dolayısıyla yönetsel unsurlarda yeterince temsil edilmeyen meslek yüksekokullarına yönelik bir ilgisizlik gelişmiştir. Bu durumun aşılması noktasında program yakınlığı ilkesi gözetilerek fakültelerden öğretim elemanı talebinde bulunulabilir. Böylelikle oluşacak sinerji ile meslek yüksekokullarındaki öğretim elemanları da kendilerini geliştirme, bilgilerini yenileme ihtiyacı hissedebilirler.
- Yükseköğretim kurumlarında verilen genel kültür ve genel yetenek dersleri liselerdeki içeriklerinden ciddi oranda farklılaşmamaktadır. Dolayısıyla genel yetenek ve genel kültür derslerinin sayısı ve kredilerinin azaltılarak boşaltılacak zaman dilimleri uygulama eğitimleri için kullanılabilir.
- Meslek yüksekokullarını tercih eden öğrenci sayısı her geçen gün azalmakta, birçok program kapanma tehlikesi ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu açıdan bakıldığında bir teşvik politikasına ihtiyaç olduğu ortadadır.

KAYNAKÇA

- Alkan, C., Doğan, H ve Sezgin, İ. S., (1976). Mesleki ve Teknik Eğitim Prensipleri. Ankara: Saray Yayınları.
- Alkan, M.R., Suiçmez, M., Aydınkal, M. ve Şahin, M.(2014). Meslek Yüksekokullarındaki mevcut durum: Sorunlar ve bazı çözüm önerileri. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 4(3), 133-140.
- Anapa, S. (2008). *Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türkiye'de Mesleki ve Teknik Eğitim*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Arslan, M. (2002). Meslek standartları sınav ve belgelendirme sistemine ilişkin görüşler. *İşveren Dergisi*, Sayı 7.
- Bahşi, N. (2011). Meslek yüksekokullarının sorunları ve yöneticilerinin tutum ve davranışları üzerine bir araştırma. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(2,) 165-178
- Binici, H. ve Arı, N. (2004). Mesleki ve teknik eğitimde arayışlar. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(3), 383-396.
- Egeli, H. ve Hayrullaoğlu, B. (2014). Türkiye ve OECD ülkelerinde eğitim harcamalarının analizi. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 51(593), 93-108.
- Ergün, H. (2018). Okul müdürleri ve işveren gözüyle mesleki eğitimin sorunları. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(3), 191-206.

- Ersoy, A. F. (2016). Fenomoloji. Ahmet Saban ve Ali Ersoy (Ed.), Eğitimde Nitel Araştırma Desenleri. Ankara: Anı Yayıncılık
- Gökdoğan, O. ve Sarıgöz, O. (2012). Meslek yüksekokulu öğrencilerinin ‘Mesleki Uygulama Dersi’ ile ilgili görüşlerinin değerlendirilmesi. *Batman Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1(1), 1091-1100.
- Hepkul, A. (2014). Meslek lisesi tercihi sürecinin keşifsel olarak incelenmesi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 41-52.
- (Hürriyet Gazetesi, 2018). Yatırımda en büyük pay meslek lisesine. <http://www.hurriyet.com.tr> (21.12.2018 tarihinde erişilmiştir.)
- Kaya, A. (2017). Mesleki eğitimin başarısızlık dinamikleri ve meslek yüksekokulu öğretim elemanlarının görüşleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 14(4), 3591-3605.
- Kılıç, A, (2007). *Türkiye’de Orta Mesleki-Teknik Eğitim ve İstihdam İlişkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Küçüköksel, N.Ç. ve Akpınar, T. (2016). İstihdam odaklı mesleki eğitime yönelik sorunlar, talep ve beklentiler. *Tekirdağ S.M.M.M. Odası Sosyal Bilimler Dergisi*, 6, 1-17.
- Mumcu, F.K., Usluel, Y.K. (2004). Mesleki ve Teknik Okul Öğretmenlerinin Bilgisayar Kullanımları ve Engeller, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26:91-99.
- Örs, F. (2003). Meslek Yüksekokullarının Toplumsal İşlevi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10, 1-16.
- Özgüler,D., Özgüler, D., Karataş, K.U. ve Ulaş, M. (2017). Muhasebe ve finans sektörünün meslek yüksekokulu öğrencilerinden beklentileri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 175-186.
- (Resmi Gazete, 2006). Dokuzuncu Kalkınma Planı. <http://www.resmigazete.gov.tr>
- Sağlık, M.A. ve Aykaç, N. (2018). Mesleki eğitimin sorunları ve çözüm arayışlarının değerlendirilmesi: Bir meta-sentez çalışması. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 25-47.
- Sezgin, İ., (2009). Meslek ve Teknik Eğitimde Program Geliştirme Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Taş, A., Selvitopu, A., Bora, V. ve Demirkaya, Y. (2013). Meslek lisesi öğrencilerinin okulu terk nedenleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(3), 1551-1566.
- Bahadır, F., Tuncer, M., Akmeççe, E, Dikmen, M. ve Şimşek, M. (2018). Ders akademik başarılarının mesleki programı yordama durumunun değerlendirilmesi. X. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi, 27-30 Nisan 2018, Nevşehir-Türkiye.
- Tuncer, M. ve Tanaş, R. (2016). Mesleki Eğitim Sorunsalının Meslek Yüksekokulları Bağlamında Öğretim Elemanı Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. 4.Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Kongresi, 27-30 Ekim, Antalya.
- Tuncer, M. (2011). Yükseköğretim gençliğinin gelecek beklentileri üzerine bir araştırma. *Turkish Studies*, 6(2), 933-946.
- Yıldırım, H., Sertel, E. ve Akyol, S.Ö. (2017). Meslek yüksekokullarının güncel sorunlarına ilişkin öğretim elemanlarının görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(21), 287-300.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.